

פעילות יחידת עוקץ

בשבת ובמועד

הנחיות הלכתיות

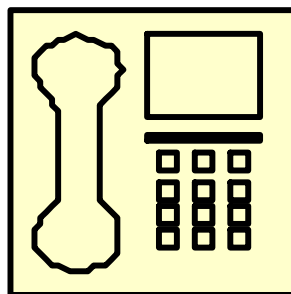
בהוצאת תחום הלכה

הרבנות הצבאית הראשית

תמוז תשס"ט

**מוקד הקו הפתוח עומד לרשותך,
אל תהסס לפנות!**

057 - 8175767
(במקרים דחופים - גם בלילה)

הקדמה

הצורך להמשיך את הפעילות המבצעית, ובמקביל לשמור על רמת כוונות גבוהה במשך כל ימות השנה, מעורר שאלות רבות סביב השבת והמועד.

תחום ההלכה ברבנות הצבאית בחן את הפעולות המגוונות המתבצעות ביחידת עוקץ, ניתח את רמת האיסור ההלכתי בכל פעולה מול הצורך המבצעי שיש בה וריכז עבורך – לוחם עוקץ – הנחיות המסדירות את ההיערכות לשבת, ואת המותר והאסור בשבת נוכח הצרכים השונים במהלך השהייה ביחידה ובמהלך התעסוקה המבצעית.

ההנחיות ההלכתיות שבקובץ זה – המיועד לחיילים שומרי שבת – נכתבו תוך שיתוף פעולה עם מפקדים ועם גורמים מקצועיים ביחידה שהאירו את הזווית הפיקודית והמקצועית בהפעלת כלבי היחידה לסוגיהם בימות החול, בשבת, בשגרה ובחירום ועם מפקדים בכירים ששירתו ביחידה בעבר, אשר תרמו מניסיונם המבצעי.

אין ספק, שמודעות לנושא מרכזי זה תחזק את שמירת השבת וממילא תעצים את עמידתנו באתגרים הביטחוניים שלפנינו.

בברכה,

הרב איל קרים, סא"ל
ראש תחום ההלכה

יואב כוכבא, סא"ל
מפקד יחידת עוקץ

תוכן העניינים

2.....	עקרונות הלכתיים
5.....	היערכות לשבת
5.....	הכנת הכלביות
5.....	הכנת רכב
7.....	טפסים ואמצעי כתיבה
8.....	עירוב
12.....	שגרת שבת ביחידה
12.....	חמ"ל
13.....	קשר
16.....	כתיבה
17.....	טיפול בכלבים
20.....	ניקוי הגוף והבגדים
23.....	יציאה לפעילות מבצעית
23.....	נהיגה לצורך מבצעי
25.....	צירוף נוסעים ומטען
25.....	לאחר הנסיעה
27.....	מצוות השבת
27.....	הכנות לשבת
29.....	ליל שבת
29.....	יום השבת
30.....	מוצאי שבת
31.....	כוננות מחוץ ליחידה
31.....	זמינות
34.....	הקפצה
35.....	ביטול הקפצה

עקרונות הלכתיים

א. הצטוונו בתורה לקדש את יום השבת ולשבות בו מכל מלאכה¹. מצווה זו חלה בכל זמן ובכל מצב.

לכן גם כאשר נדרשים לעשות מלאכה לצורך פיקוח נפש או ספק פיקוח נפש², אין היתר לחלל שבת יותר מההכרח³.

ב. מלאכות שבת אינן שוות בחומרתן, אלא יש מהן שעשייתן אסורה מן התורה, ויש שאיסורן מדרבנן.

לדוגמה: נהיגת רכב⁴ והדלקת נורת להט⁵ אסורות בשבת מן התורה, ואילו טלטול מוקצה⁶ והוצאת חפצים מחוץ לרכב במקום שאין בו עירוב⁷ אסורים מדרבנן.

לדעת רוב הפוסקים, אין איסור תורה בהפעלתם של מכשירי חשמל שאין בהם חוטי להט⁸.

¹ במצוות עשה - 'וביום השביעי תשבתי' (שמות כג, יב) ובמצוות לא-תעשה - 'לא תעשה כל מלאכה' (שם כ, ז).

² שו"ע, או"ח שכת, ב יג טו.

³ ש"כ לב, כח.

⁴ הפעלת המנוע ולחיצה על דוושת ההאצה גורמת להבערת הדלק שהיא אסורה מן התורה. מאידך אין איסור תורה בהורדת סל"ד מאחר והדלק מובער מחדש בכל סיבוב של המנוע, ומכאן שהפחתת הדלק אינה מקטינה אש קיימת או מכבה, אלא מונעת הידלקותה מחדש (ש"כ מ, הע' קכט), אולם בכיבוי מנוע יש חשש לאיסור תורה כי נדלקות נורות בקרה בלוח המחוננים.

⁵ הדלקת נורת להט או כל גוף חימום לוחט אסורה מן התורה משום 'מבעיר' (משנ"ב רעז, כב. שיח, א. ראה שו"ת אחיעזר ג, ס). בנורת LED אין חוט להט, והאיסור שבה הוא בהפעלת החשמל בלבד.

⁶ רמב"ם, שבת כד, יב.

⁷ הרכב מוגדר 'רשות היחיד'; והמרחב בחוץ - בדרך כלל 'כרמלית'. הוצאת חפץ מרשות זו לרשות זו אסורה מדרבנן (שו"ע, או"ח שמה, יד. שמו, א).

⁸ הדעות השונות נסקרו בהרחבה באנציקלופדיה התלמודית כרך יח, עמ' קסג-קעד.

ג. אין איסור תורה במלאכה הנעשית בשינוי⁹ (שלא בצורה שרגילים לעשותה בדרך כלל) או ע"י שניים במשותף¹⁰.

ד. אין לעשות מלאכה לצורך פיקוח נפש כאשר ניתן להתאמץ ולהשיג את אותה תוצאה גם ללא המלאכה או באופן שאיסורה קל יותר, כגון בשינוי¹¹, אך אם המלאכה אינה אסורה מן התורה – מותר לעשותה כרגיל¹².

על החייל לברר את דרכי ההיתר לביצוע המשימה, אך אל יימנע ממצוות הצלת נפשות גם אם אינו בקי בהן די הצורך¹³.

ה. כאשר הקפדה על דרכי היתר מעכבת או משבשת את ביצוע המשימה וכל שכן אם היא מסכנת חיי אדם – יש לפעול כרגיל¹⁴.

ו. חובה לעשות לפני שבת את כל מה שניתן, כדי לצמצם את חילול השבת¹⁵, וכן לדחות למוצאי שבת כל מלאכה שאין

⁹ משניי רסו, לב. שכב, יג.

¹⁰ כאשר כל אחד מהם יכול לעשותה לבדו (שו"ע, או"ח שטז, ה).

¹¹ רמ"א שכח, יב. בחכמת שלמה שם כתב, שלדעת השו"ע שם אין צורך בשינוי וכן כתב ט"ז שם, ה; אלא שכל זאת בפיקוח נפש ודאי - כגון שמטפלים בחולה שלפנינו, אבל בספק פיקוח נפש, אפשר שגם לדעת השו"ע יש לעשות איסורי תורה בשינוי (ראה שו"ת שואל ומשיב, מהדורה ד' א, מב. אור לציון ב, לו הע' ב).
מן התורה, אסורה המלאכה רק כשהיא נעשית כדרכה, אבל אם היא נעשית בצורה שונה מהרגיל אינה אסורה אלא מדרבנן.

¹² כך עולה מביה"ל רעח, א ד"ה 'מותר', המסביר שכיבוי נר דולק הוא מלאכה שאינה צריכה לגופה, וקרוב הדבר למלאכה גמורה, ולכן אסור לכבות את הנר לצורך חולה שיישן כאשר ניתן להחשיך בדרך אחרת - משמע ששאר מלאכות דרבנן, מותר לעשותן בכל דרך שהיא לצורך הצלת נפשות.

¹³ העוסק בהצלת נפשות ולא הקפיד לצמצם בחילול שבת - לדעת פוסקים רבים, הריהו בגדר 'טעה בדבר מצווה' ופטור מחטאת על חילול שבת (שפת אמת, מנחות סד, א. שו"ת מהרש"ג ג, יד. ראה שש"כ לב, הע' פו).

¹⁴ עפ"י רמ"א, או"ח שכח, יב.

¹⁵ עפ"י משניי שמד, יא. שעה"צ שם, ט. ביה"ל שם, א ד"ה 'מצומצמת'. ראה שו"ת חת"ס,

בה צורך מבצעי מייד¹⁶.

ז. הטיפולים השונים בכלבים לשמירת כשירותם המבצעית ומוכנותם למשימה וכן שמירתן של הוראות הבטיחות¹⁷ – כל אלו נחשבים לצורך פיקוח נפש ומותרים בשבת.

ח. פעולות שאין בהן צורך מבצעי או בטיחותי נראה לעין, אלא הן נועדו כדי שלא יזלזלו בהן בנסיבות אחרות או שהן באות למנוע נזק לטווח רחוק, אינן מצדיקות עשיית מלאכה האסורה מן התורה, אולם מותר לעשות לשם כך מלאכות שאיסורן דרבנן¹⁸.

יו"ד שלח. שש"כ לב, לד.
דבר שאין ודאות שיצטרכו לעשותו בשבת - ראוי לעשותו בכל זאת לפני שבת, אולם אין זו חובה (שש"כ שם. ראה הע' קד).

¹⁶ עפ"י שו"ע, או"ח שכח, ד.

¹⁷ גם אם החייל משוכנע שהוא עצמו יכול לעבור על ההוראה מבלי להסתכן.

¹⁸ כדין צורכי רפואתו של חולה שיש בו סכנה, שמותר לעשות לשם כך מלאכות דרבנן אע"פ שניתן לדחותם לאחר השבת (משנ"ב שכח, מו), ומכאן שכל דבר שהוא קשור לפיקוח נפש - מותר לעשות עבורו מלאכה שאיסורה מדרבנן, אף אם לא ניתן להצביע על סיכון ישיר אם לא ייעשה דבר זה.

היערכות לשבת

הכנת הכלביות

א. הכלביות ינוקו לפני שבת - כולל ניקוי התא והתעלות ושטיפת היעים.

יש לתכנן סיום פעילות זו לפני זמן כניסת שבת המפורסם בלוחות, אך בשעת הצורך ניתן להמשיך ולנקות עד סמוך לשקיעת החמה.

ב. לפעמים מתעורר צורך חיוני לטפל גם בשבת, כפי שיפורט בפרק הבא. כדי לצמצם את חילול השבת יש להכין:

1. סבון נוזלי¹⁹.

2. מטאטא משיער סינתטי²⁰.

3. מגב שהגומי בתחתיתו קשיח²¹.

4. פנס בעל נורת LED²².

הכנת רכב

ג. יש לתדלק את כלי הרכב המיועד להסעה בשבת ולבדוק בו

¹⁹ השימוש בסבון מוצק בשבת כרוך באיסור נולד - רמ"א שכו, י. משני"ב שם, ל.
²⁰ לטאטוא רצפה רטובה בשל איסור סחיטת המים משערות המטאטא, כי לדעת פוסקים רבים, אין איסור סחיטה מן התורה בסיבי ניילון, שהנוזלים אינם נבלעים בתוכם (אלא מצטברים בין הסיבים) - ראה שו"ת ציץ אליעזר ה', ו. ברית עולם, מלאכת מלבן (אות לו). שו"ת אז נדברו ז', לג. בשו"ת שבט הלוי ה', לו חולק על כך. טעם האוסרים הוא מפני השימוש בהם לא עדיף מדין סחיטה בעור או בשיער שהם קשים ואינם בולעים ובכ"ז אע"פ שאין בהם איסור דאורייתא, מכל מקום יש בהם איסור מדרבנן.

²¹ בגלל איסור סחיטה כנ"ל בהערה הקודמת.

²² ראה פרק א סעיף ב והערה 5.

- שמן ומים²³. אם הוסיפו שמן או מים - רצוי להניע את הרכב ולהביאו לחום הממוצע לפני שבת²⁴.
- ד. חיזוק ברגים בגלגלים²⁵ ובדיקת לחץ אוויר בצמיגים ושאר הפעולות להכנת הרכב יבוצעו לפני שבת.
- ה. יש לפתוח חלונות חשמליים כפי הצורך, כדי שלא יצטרכו לפתוח בשבת.
- ו. כאשר העלייה לרכב נעשית מחוץ לעירוב, יש להכניס לתוכו את מרב החפצים לפני שבת.
- ז. יש לרוקן את הרכב מחפצים שאינם חיוניים למשימה (או שאינם בפק"ל הרכב)²⁶.
- ח. יש להכין שקיות אשפה, כדי למנוע זריקת שיירי מזון מן הרכב במהלך הנסיעה²⁷.
- ט. אם הנסיעה אמורה להתחיל עם תחילת הערב, יש להניע את הרכב דקות ספורות לפני שקיעת החמה. בכל מקרה אין להשאיר רכב מונע ללא נהג²⁸.
- י. אם לא הותקן בשער החשמלי שביחידה מנגנון שבת²⁹ - יש

²³ כדי למנוע את הצורך להוסיף מים או שמן בשבת.

²⁴ כדי להביא את המים או השמן שנוספו למצב 'בישול', ובכך להימנע מאיסור בישול המים בהפעלת המנוע בשבת, גם לאחר שהתקרר, עכ"פ לדעת רמ"א, שיח, טו (עפ"י תורת היולדת ב, ב ועיין שש"כ א, הע' כג).

²⁵ הידוק בורג רפוי נחשב ל'בונה', ויש בכך איסור תורה לחלק מהראשונים.

²⁶ מאחר והרכב מתרחק מהמחנה יותר מאלפיים אמה שהם תחום שבת, ויש איסור על כל פריט שיוצא יחד איתו מהתחום.

בשעת הצורך מותר לקחת ברכב חפץ חיוני (גם אם אין בו צורך פיקוח נפש), ובתנאי שיהיה מונח או תלוי בנקודה ברכב הגבוהה 80 ס"מ מהכביש, כי יש אומרים שבדרך זו אין איסור תחומין - ראה הלכה כסדרה, עירובין י הע' 3.

²⁷ השלכת פסולת מתוך רכב (כאשר הרכב נמצא מחוץ לעירוב) נחשבת להוצאה מרשות לרשות ואסורה.

²⁸ ראה משיב מלחמה א, כז.

²⁹ מנגנון זה פועל באופן של 'הפעלת עקיפין' - 'גרמא'. עשיית מלאכה בדרך של 'גרמא' אינה

להעביר לפני שבת את מנגנון פתיחת השער למצב של הפעלה ידנית, כדי שפתיחת השער בשבת תיעשה באופן ידני³⁰.

יא. במידה ואין אפשרות לפתוח ידנית, עדיף לפתוח את השער ע"י פלאפון או קוד ולא להתקשר לחמ"ל שיפתח³¹.

טפסים ואמצעי כתיבה

- יב. יש למלא רשימות תורנים למשימות השונות.
- יג. במידת האפשר צריך לניילן את הרשימות, שמא יבואו למחוק ולכתוב בהן בשבת³².
- יד. בנוסף, חובה להכין פתקיות עם שמות התורנים ולוח בריסטול שעליו כתובות שעות היממה והמשימות.
- טו. לוח זה, ישמש כתחליף לרשימה המודפסת במקרה של שינוי בציוות למשימות השונות.
- טז. במידה והכוח שביחידה בכוננות להטסה, ימלא כל לוחם פתקיות הטסה הכוללים שם ומספר אישי.
- יז. רצוי להכין גם את הפריטים הבאים המסייעים לצמצם חילול שבת:

1. עט שבת לחמ"ל ולשאר המקומות בהם נדרשות תזכורות, טלפונים ורישומים שונים הנעשים לטווח קצר.

אסורה מן התורה, ופעמים שהיא מותרת לגמרי (שו"ע, או"ח שלד, כד); ובפרט כשנעשית מלאכה דרבנן בדרך של גרמא (שו"ת יביע אומר ג, או"ח יז, יט).

³⁰ פתיחת שער חשמלי שיש בו פנס מהבהב אסורה מן התורה. בהפעלת המנגנון החשמלי עצמו יש איסור דרבנן כדלעיל פרק א, סעיף ב.

³¹ לרוב גורמת הפנייה ברשת הקשר להדלקת נורות להט (שהיא איסור תורה), ואיסור זה חמור מעצם פתיחת השער.

³² הצורך למנוע חשש לחילול שבת מבואר בבית"ל רעה, א ד"ה 'לאורי' ושו"ת תורה לשמה קיז.

2. אביזרי מרפאה (פלסטרים, צמר גפן תלוש, פד גזה, תאורה במרפאה).

יח. אם מתבצע שימוש במחשב - יש לבטל את הכיבוי האוטומטי (STAND-BY) של הצג כך: בלוח הבקרה פתח את 'ביצועים ותחזוקה' / 'אפשרויות צריכת חשמל', ובחר את האפשרות 'לעולם לא' בכל הרובריקות.

במקביל יש לוודא שמופעל 'שומר מסך'³³ כך: פתח את 'תצוגה' 'שומר מסך' בלוח הבקרה, ובחר את טווח הזמן הארוך ביותר (בהתאם להנחיות בטחון מידע).

עירוב

יט. אסור להוציא בשבת חפצים מ'רשות היחיד' - שהיא מקום מוקף מחיצה (כגון מבנה, חצר מגודרת, רכב או ארון³⁴) - למקום שאינו מוקף. כמו כן אסור לשאת חפצים במקום שאינו מוקף למרחק של יותר מ-4 אמות (1.92 מ')³⁵.

כ. כדי לאפשר שגרת חיים רגילה בשבת במחנה שאינו מגודר (כולו או חלקו) מקיפים אותו (או את הקטע הפרוץ) בצורות פתח³⁶.

צורת הפתח מורכבת משני עמודים זקופים ועל גביהם חוט מתוח המהווה 'משקוף'.

כא. לפני שבת יש לעבור לאורך הגדר ולבדוק את שלמותה. העירוב נפסל בהתקיים שני התנאים הבאים יחד:

³³ כשיטת חלק מהפוסקים שבאופן זה שמתוכננת מחיקתו של המסך מראש, תהיה התצוגה מוגדרת 'כתב שאינו מתקיים', שאין ביצירתו איסור תורה (ראה משה הררי, קדושת השבת ב, עמ' שיט-שכד).

³⁴ בתנאי, שיש בו חלל בגובה 80 ס"מ וברוחב 32 על 32 ס"מ.

³⁵ שו"ע, או"ח שמז, א.

³⁶ שו"ע, או"ח שסב, י. מצווה לתקן עירוב ולהציל ממכשול (ראה: שו"ע, או"ח שסו, יג. משני"ב שם, עח. שו"ת רא"ש כא, ח. שו"ת תשב"ץ ג, לז. שו"ת חתם סופר או"ח, צט).

1. קטע מהגדר חסר או שנפרץ - גובהו אינו מגיע ל-80

ס"מ או שיש תחתיו חלל של 24 ס"מ ויותר³⁷.

2. אורך הקטע הנ"ל עולה על 4.8 מטרים³⁸.

באופן זמני ניתן להקל ולהסתמך על גדר שנפער תחתיה

חלל עד 28.8 ס"מ ובתנאי שגובהה מגיע ל-96 ס"מ; וכן יש

להקל בפרצה עד 5.76 מטרים³⁹.

כב. פעמים רבות ניתן ליישר את הגדר ולקשור אותה לעמוד

(באמצעות חוט ברזל) וכן לסתום את החלל תחתיה⁴⁰. אם

אין אפשרות כזו - ניתן למתוח חוט מעל עמודי הגדר וכך

ליצור 'צורת הפתח'.

כג. תלתלית (קונצרטינה) אינה מהווה תחליף לגדר⁴¹ ויש

להשלים את הקטע הפרוץ באמצעות צורת הפתח.

כד. תשומת לב מיוחדת יש להקדיש לשער - מרווח של 24 ס"מ

בין תחתית השער לכביש **פוסל את העירוב**, כי בדרך כלל

רוחב השער עולה על 4.8 מטרים⁴². במקרה זה יש להתקין

'עירוב' מעל השער.

כה. בדרך כלל אין צורך **בעירוב חצרות** בתוך מחנה המשמש

ליותר מיחידה אחת⁴³, אע"פ שהחיילים מקפידים לאכול

³⁷ שו"ע, או"ח שסב, א.

³⁸ שו"ע, או"ח שסב, ט.

³⁹ חזו"א, או"ח לט, ה.

⁴⁰ תיקון המחיצה עדיף מהתקנת צורת הפתח שהיא נוטה להיקרע, ולא תמיד נעשית כראוי עפ"י ההלכה.

⁴¹ מפני שאינה אטומה, והמרווחים הגדולים בין חוטי התיל אינם מאפשרים יצירת 'לבוד'. לרוב גם אין גובה התלתלית מגיע ל-10 טפחים.

⁴² לדעת רוב הפוסקים, אין השער פוסל את העירוב גם בשעה שהוא פתוח ונוצר מרווח של יותר מ-4.8 מטרים.

⁴³ המנהג הוא שלא להניח עירוב חצרות במחנות צה"ל, וזאת מהטעמים הבאים:

א. כל החיילים הנמצאים במחנה מקבלים את מזונם מהמטבח, ודינם כאחים המקבלים פרס מאביהם, שאינם אוסרים זה על זה, אפילו שאוכלים בבתים נפרדים, כיוון שהם

בחדרי אוכל נפרדים⁴⁴.

כו. כאשר לא ניתן להקיף בעירוב - חובה להביא את מרב החפצים ליעדם לפני שבת, כגון: סידור, חומש וטלית לבית הכנסת, כלי אוכל למטבח או לחדר האוכל, אמצעי תצפית וקשר לעמדת השמירה⁴⁵.

כז. ניתן להוציא חפצים חיוניים באמצעות 'מקום פטור', ולכן יש לאתר או להכין 'מקום פטור'⁴⁶.
למקום פטור נחשבים הדברים הבאים:

א. עדיפות ראשונה - כל דבר שגובהו 80 ס"מ או יותר⁴⁷,
ובתנאי שאין לו דפנות או שרוחבו פחות מ-32 ס"מ⁴⁸.

ב. עדיפות שנייה - דבר המחובר לקרקע, שגובהו בין 24

נמשכים אחר נותן הפרס ואינם נחשבים לדיירים נפרדים; וכן הדין במשרתים המקבלים פרס מרבים (שו"ע, או"ח שע, ה-ו. משני"ב שם, מט-נ אולם ראה ביה"ל שם, ה ד"ה יוה"מ, שלשיטת רש"י אם נותן הפרס אינו נמצא עמם בחצר - אוסרים).

ב. חיילים נחשבים לאורחים שאינם אוסרים זה על זה, אע"פ שוהים בו יותר משלושים יום, כיוון שניתן לסלקם או להעבירם לחדר אחר (ראה ביה"ל שע, ג ד"ה 'אינם' וחזו"א, או"ח צ, לב). לעניין זה אנו דנים את המפקד התורן כבעל בית קבוע (ראה רמ"א שם, שאם אין בעל הבית קבוע, אוסרים האורחים זה על זה, דלא כנשמת אדם).

ג. הלחם הנמצא במחסן אחד ומיועד לכלל החיילים נחשב לעירוב, ואין צורך להניח עירוב נוסף (שו"ע, או"ח שסו, יא. משני"ב שם, עב). לעניין זה יש לקבל את הדעה המקלה, שישראל וגוי שותפים בבית - די להם בעירוב חצרות ואינם צריכים שכירת רשות (רמ"א שפב, טו. ראה משני"ב שם, נא. משיב מלחמה ב, נו).

ד. אנשי 'מחנה' (כגון יחידות באזורי בט"ש) - פטורים חכמים מ'עירובי חצרות' (עפ"י רמב"ם, עירובין א, ג).

⁴⁴ מחנה שיש בו מקום אכילה אחד נידון כחצר שיש בה בית אחד, שאין בה צורך בעירוב חצרות (רמ"א, או"ח שע, ד. משני"ב שפב, עה).

⁴⁵ אולם אם הבאת הציוד לעמדה מערב שבת, כרוכה בטרחה מיוחדת - אין חובה לעשות זאת, משום שהטלטול לעמדה נעשה לצורך פיקוח נפש (כדלעיל הע' 2).

⁴⁶ באמצעות מקום פטור לא מעבירים ישירות מרשות לרשות, אלא מניחים על מקום הפטור. מותר לנהוג כך כאשר גם אילו היה מוציא ישירות, היה האיסור רק מדרבנן.

⁴⁷ איסור הוצאה לרשות הרבים ולכרמלית חל רק על עשרת הטפחים הסמוכים לקרקע, אבל החלל שלמעלה מגובה זה אינו מהווה חלק מהן אלא הוא מוגדר 'מקום פטור' (שו"ע, או"ח שמה, יב ויח).

⁴⁸ אם יש לו דפנות ושטחו 32 על 32 ס"מ - הריהו רשות היחיד.

ל-80 ס"מ, ואורכו או רוחבו פחות מ-32 ס"מ⁴⁹.

ג. עדיפות שלישית - דבר המיטלטל (כגון: ספסל, 'ברוס', זביל פגז), שגובהו בין 24 ל-80 ס"מ, ואורכו או רוחבו פחות מ-32 ס"מ⁵⁰.

⁴⁹ מקום ברשות הרבים שהוא מוקף במחיצות או שהוא מוגבה לפחות 24 ס"מ מהקרקע - אם רוחבו פחות מ-32 ס"מ נחשב למקום פטור; ואם הוא בכרמלית - יש אומרים שגם אז דינו כמקום פטור ויש אומרים שנחשב לחלק מהכרמלית. בשעת הדחק ניתן להקל (ביה"ל שמה, יט ד"ה 'וישי').

⁵⁰ בכלי המיטלטל יש בעיה נוספת - שיש אומרים שאינו נחשב לרשות בפני עצמה, ואם הוא בכרמלית דינו ככרמלית (שעה"צ שמה, טו).

שגרת שבת ביחידה

- א. לוחמים הנשארים ביחידה ואינם בכוננות מיידית לפעולה, לא יתאמנו במהלך השבת והחג.
- ב. עם העלאת רמת הכוננות, רשאי מפקד היחידה להורות על ביצוע אימונים שונים בשבת בהתייעצות עם רב מז"י ובאישור רת"ח הלכה במפקדת רבצ"ר.

חמ"ל

- ג. עבודת החמ"ל תימשך גם בשבת, אך אין לבצע פעולות שאין בהן צורך ביטחוני או שניתן להקדימן לפני שבת או לדחותן לאחר השבת.
- ד. בדלתות הנפתחות באמצעות קוד סודי או כרטיס מגנטי. יש לדאוג להשארת הדלת במצב פתיחה ידני.
- לא ניתן להשאיר את דלת החמ"ל במצב פתיחה ידני - מותר להיכנס במסגרת התפקיד, אך הקשת הקוד או העברת הכרטיס המגנטי ייעשו בשינוי (לחיצה על המקשים בחפץ שאינו מוקצה וכן העברת הכרטיס המגנטי תוך תפיסתו בסיכת הכיפה)⁵¹.
- מותר גם לצאת לשירותים⁵² או לצורך מצווה (כגון סעודת שבת) אע"פ שיצטרך לחזור ולהיכנס תוך ביצוע הפעולה הנ"ל⁵³.

⁵¹ אף שבפעולות הנעשות לצורך ביטחוני, שאיסורן מדרבנן אין לדעת הגרשז"א צורך בשינוי, יתכן שישנם בקרות כניסה שהפעלתן כרוכה באיסורי תורה ולכן יש לשנות.

⁵² משום כבוד הבריות התירו חכמים איסורי דרבנן וכל שכן לגרום שבזמן חזרתו לחמ"ל יצטרך לחלל שבת לצורך הצלת נפשות.

⁵³ ובשעת הדחק יש להתיר גם כאשר היציאה עצמה מחייבת פתיחה חשמלית, שהרי

קשר

ה. אסור להוסיף בשבת התקנים למערכת הקשר (אנטנות, רמקול, מע"ד)⁵⁴ כשאינן בכך צורך מבצעי מיידי, למעט אביזרים שרגילים לפרקם עוד באותו יום⁵⁵.
 במכשירי קשר שאינם בהם חיווי דיגיטאלי, מותר לכוונן בשבת את מכשיר הקשר לתדר הנכון⁵⁶.
 כמו כן מותר להגביר ולהנמיך רחש קליטה על פי הצורך⁵⁷, וראוי לעשות זאת בשינוי⁵⁸ אולם אין לשובב את מתג הברירה למצב SQUISH⁵⁹.

ו. סדר העדיפויות ליצירת קשר בשבת הוא כדלהלן:

1. שבת-פון (טלפון בשיטת 'הפעלת עקיפין')⁶⁰.

מוסכם על רוב הפוסקים שהפעלת החשמל אינה אסורה אלא מדרבנן, ואם עושים זאת בשינוי - הרי זה שבות דשבות שהותר לצורך גדול - ראה מג"א שכה, ו. פמ"ג, משבצות זהב שם, א ושז, ז-ח.

⁵⁴ משום 'בונה' או 'מכה בפטיש', כאשר ההתקן מאפשר את השימוש במכשיר.

⁵⁵ גם אם החיבור למערכת נעשה באמצעות הברגה (מג"א שיג, יב. ט"ז שם, ז. שו"ע הרב שם, כא. ערוך השולחן שם, לא. קצות השולחן קיט, ו. שו"ת ציץ אליעזר יג, ל. חזו"א, או"ח נ, ט חולק).

⁵⁶ שו"ת מנחת שלמה א, ט.

⁵⁷ הגברת עוצמת הקול במכשיר נעשית ע"י העלאת המתח החשמלי, ואת זאת השוו הפוסקים למוסיף ריח על הקיים שמותר ולא מוליד ריח. בדומה לזה התירו הפוסקים לדבר אל חרש המרכיב מכשיר שמיעה, אף שהמיקרופון שבמכשיר קולט את גלי הקול של המדבר, משום שאין כאן הולדת זרם אלא הגברת זרם (מנחת שלמה א, ט. שו"ת יבי"א, או"ח א, יט (יח-יט). קשרי מלחמה ב, עב).

⁵⁸ הזזת המתג או כפתור העוצמה, נחשב ל"טלטול במקצת" שמותר מכיוון שאינו עוקרו ממקומו (שו"ת הר צבי או"ח ח"א סימן קצו). ואף שלחלק מהפוסקים נחשב המתג או הכפתור כלי שמלאכתו לאיסור, משום שאינו ראוי לשום תשמיש רק להדליק בו (שו"ת ציץ אליעזר ח"א סימן כ פרק ט), המקל להזיזו לצרכים הנ"ל כלאחר יד, אין על זה שם טלטול (פסקי תשובות סימן רעז, א בשם ספר פסקי תשובה סימן ש"ג).

⁵⁹ כאן נפתח המעגל שבברירה הקודמת ונסגר מעגל אחר, ולכן הדבר אסור כמו כל הפעלת מכלול חשמלי.

⁶⁰ במכשיר זה הרמת השפופרת מהעריסה אינה סוגרת מעגל חשמלי, אלא פולס אלקטרוני הנשלח מדי כ-3 שניות למתג העריסה מגלה כי השפופרת הורמה ומחבר את הקו. נמצא שמרים השפופרת רק גרם להתחברות הקו. באופן זה פועלים גם לחצני החיוג. עשיית מלאכה בדרך גרמא מותרת במקום הפסד (רמ"א, או"ח שלד, כב; ולדעת השו"ע - אף שלא במקום הפסד). חכמי דורנו מייחסים למגזר הביטחוני בכללו (וכן הרפואי) מעמד

2. טלפון קווי ללא צג⁶¹.
 3. טלפון קווי עם צג / טלפון סלולארי.
 4. מכשיר קשר MOTOROLA או מירס בתצורת קשר⁶².
 5. דואר אלקטרוני באמצעות מחשב⁶³.
 6. מכשיר קשר המכוון לתדר במערכת VRC⁶⁴.
- בעת אירוע או במסירת דיווחים מסווגים יש לבחור במכשיר העונה על הצרכים המבצעיים (כולל ביטחון מידע) בצורה המהירה והאמינה ביותר.
- ז. במידת האפשר ייעשה השימוש במכשיר טלפון קווי ללא צג, בשינוי – הרמת השפופרת והחזרתה בשתי ידיו⁶⁵ ולחיצה על המקשים בגב האצבע או באמצעות חפץ כלשהו⁶⁶.
- ח. אין לקיים באמצעי הקשר השונים כל שיחה שאינה חיונית, לרבות:
1. שיחה פרטית, משפחתית או חברית.
 2. שיחה בנושא צבאי, אך מנהלתית מובהקת.

שווה-ערך לימקום הפסד, ומתירים לעת הצורך לפעול בשיטת ה'גרמא'.
⁶¹ ראה קדושת השבת ב, עמ' שלב-שלט המנתח את מכלול האיסורים האפשריים בצג דיגיטלי.

⁶² מכשיר זה גרוע יותר בגלל הצורך ללחוץ על המע"ד בכל פעם שרוצים לדבר.
⁶³ כדרכנו להקל בשבת בחשמל שאינו אסור מן התורה. כתיבה דיגיטאלית - בה מופיע הכתב על גבי צג טלפון או מסך מחשב - אין בה איסור תורה לדעת רוב הפוסקים, מאחר ואין זה כתב ממשי אלא אשליה אופטית (ראה נשמת אברהם, חלק ד שמ, א בשם הגרש"ז אורבך. תחומין יד, עמ' 433), ובנוסף הכתב אינו מתקיים, כי התמונה מתחלפת עשרות פעמים בכל שנייה.

כמה פוסקים כן חששו לאיסור 'כתיבה' גם במדיה דיגיטאלית, כי בפועל נוצר כתב הנראה לעיניים ודרך העולם לכתוב כך (משה הררי, קדושת השבת ב, עמ' שצז-תא בשם הגר"ש אלישיב. עמ' תכ-תכד בשם הגר"מ אליהו).

⁶⁴ נורת הביקורת במכשיר זה היא נורת להט, שיש בה איסור תורה כמבואר לעיל הע' 5.

⁶⁵ ששי"כ לב, מ.

⁶⁶ ראה פרק א, סעיפים ב-ד.

3. שיחה הנוגעת לפעילות או לעדכון למה שיתרחש אחר השבת, כאשר מרווח הזמן במוצ"ש מאפשר זאת.
4. שיחה בתחומי לוגיסטיקה בנושאים שאינם דחופים, ובמיוחד בשעות הסמוכות ליציאת השבת.
- ט. אם ללא השיחה ייאלץ לכתוב בשבת תזכורת חיונית, מותר לקיים גם שיחה שאינה דחופה, ולא לדחותה למוצאי שבת⁶⁷.
- י. חייל המקבל הנחיה לטלפן, ואיננו בעל סמכות לקבוע את חיוניותה - יעשה זאת ללא פקפוק, אלא א"כ ברור לו לחלוטין כי מדובר בנושא מנהלתי או אזרחי.
- יא. כאשר פונים לחמ"ל בנושאים מנהליים - אם השיחה היא בטלפון יש להעיר על כך ולא להמשיך את השיחה.
- אם הפנייה היא במערכת VRC⁶⁸, אין היתר ללחוץ על המע"ד - גם לא כדי למנוע פניות נוספות, אלא אם קיים ספק שמא הפנייה הבאה בקשר היא לצורך ביטחוני⁶⁹.
- יב. ביקש הדובר להעביר את השיחה למישהו אחר - יש לעשות כן, אם הוא בעל דרגה פיקודית סמכותית בתחום השיחה הנדונה⁷⁰.
- יג. בדיקות הקשר יצומצמו למינימום הנדרש בהתאם לאופי הפעילות, תנאי מזג האוויר וכדו' ולא ישמשו לבדיקת ערנות שומר וכדו', במקום שניתן לבדוק זאת בהליכה רגלית.

⁶⁷ כתיבה בשבת אסורה מן התורה, בעוד שהפעלת מכשיר חשמלי אסורה רק מדרבנן כדלעיל פרק א, סעיף ב.

⁶⁸ שהשימוש בה אסור מן התורה, בגלל נורות הלהט.

⁶⁹ אע"פ שגורמים לו לחזור ולעבור על איסורי תורה, אין אומרים בזה חטא על מנת שיזכה חברך, כאשר לשם כך נדרש לעבור על איסורי תורה (כך עולה ממשנ"ב שו, נח).

⁷⁰ עפ"י שו"ע, או"ח שכח, י. משנ"ב שם, כה. ברכי יוסף, שיעור ברכה שם, א.

כתיבה

יד. כתיבה בשבת אסורה מן התורה⁷¹, ולכן מותר לתעד רק מידע הנוגע במישרין לפעילות המבצעית.

רישום המידע יהיה קצר ותמציתי. אין לכתוב תאריך בכל דיווח, אלא פעם אחת בכל משמרת (שעה, ממי ומה נעשה וכן שם תורן החמ"ל – חובה למלא בכל דיווח).

הכתיבה תיעשה בעט שבת (שהדיו נמחק תוך ימים מספר⁷² - ניתן לקבל במשרד הרבנות. לאחר השבת מצלמים את הנכתב), למעט מידע קריטי שיש חשש ממשי שיאבד.

טו. במידת האפשר – יש לכתוב ביד שאינו רגיל לכתוב בה (בדרך כלל - יד שמאל) ובתנאי שהכתב קריא⁷³.

טז. מידע המופיע כבר במחשב או שנרשם בו - יש לדחות את כתיבתו ביומן המבצעים למוצאי שבת.

יז. לשימוש במחשב יש להעדיף שימוש במסך דיגיטאלי (LCD), מאחר והפעלת מסך אנלוגי (CRT) אסורה מן התורה⁷⁴.

יח. לא הודלק המחשב או שכבה במשך השבת - יש ללחוץ על

⁷¹ שו"ע, או"ח סימן שמ סעיף ד ועיין בביאור הלכה ד"ה "במשקין".

⁷² כתיבת כתב שאינו מתקיים אינה אסורה אלא מדרבנן (שו"ע, או"ח שמ, ד-ה וראה ביאור הלכה שם). מאחר והכתב נמחק תוך זמן קצר - אין הוא כתב מתקיים (שו"ת מנחת שלמה א, צא. ראה תחומין יא עמ' 107).

⁷³ גם בעט שבת מצווה לכתוב בשינוי, כי פעמים שהכתב אינו נמחק (הדבר מצוי בעט ישן בגלל התנדפות האקונומיקה הגורמת להימחקות הדיו), ואז יש בו איסור תורה. בנוסף יש דעה שאם הכתב אינו נמחק באותו יום הריהו בגדר 'כתב המתקיים' ואסור מן התורה (שו"ת מנחת יצחק ז, יג-טו).

⁷⁴ בחלקו האחורי של מסך CRT מצויה שפופרת אלקטרונית ובה חוט להט. השפופרת יורה קרן אלקטרונית לכיוון הצג וגורמת בכך להופעת התצוגה.

הפעלת המסך (כולל יציאה ממצב STAND-BY) מדליקה את חוט הלהט, והדבר נחשב להבערת גחלת של מתכת האסורה מן התורה (משנ"ב רעז, כב. שיח, א. שעה"צ שם). לאחר שהמסך כבר דולק, אין כל שינוי בעוצמת הזרם בחוט.

מתג ההפעלה ב'שינויי' - לא באצבע ישירות, אלא באמצעות חפץ כלשהו שאינו מוקצה.

יט. ההקלדה תתבצע במידת האפשר בשינויי - באמצעות חפץ שאינו מוקצה (כגון סיכת הכיפה) למעט כאשר נדרש להקליד מידע רב תוך זמן קצר.

כ. במידה ונדרש להדפיס או לשלוח פקס, חובה להקפיד על שינויי בעת ביצוע הדפסה או משלוח הפקס⁷⁵.

טיפול בכלבים

כא. ככלל, אסור לפנות צואה מתוך תא הכלב⁷⁶, ואף לא

⁷⁵ שבזה יש איסור כתיבה מן התורה לרוב הפוסקים (הלכה כסדרה ח"ג עמ' 25 הערה 9).

⁷⁶ בשו"ע, או"ח שח, לד נפסק, שמותר להוציא צואת בעלי חיים מחצר **שיושבים בה** לאשפה, אבל אם הצואה בחצר שאינו דר בה, אסור להוציאה משום שאינה ראויה לכלום והרי היא כאבן - (משנ"ב שם, קל קלג-קלד). ההיתר לפנותה מדין גרף של רעי שייך דווקא במקום הילוך תדיר של בני אדם (שו"ע הרב שם, עב) בעוד שהכלובים אינם בגדר זה. לכן אף שניקוי הצואה נעשה ע"י הלוחמים באמצעות יעה, מה שנחשב לטלטול מן הצד לצורך מקומו, מכל מקום היות וזה צורך הכלב ולא צורך האדם אין להתיר (משנ"ב שכד, מא). אך כאשר הכלב נכנס לכלוב לצורך האכלת הכלבים, השגחתם וכדומה ומשתמש במקום הצואה ודורך על אותו המקום לכל צורך שהוא - מותר, בדומה למה שהתירו בשו"ע, או"ח שח, ג ובמשנ"ב שם, טז לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל ע"י הערמה בזה שחושב להשתמש בו, אף שעיקר כוונתו להעבירו לצל. אלא שהיתר זה אינו מחוור כיוון שבמציאות הכלב נכנס לזמן קצר מאד לכלוב והמקום די מרווח, כך שבאפשרותו להימנע מדריכה על הצואה במידה והיא מונחת בכלוב, ולכן למעשה יש לאסור את פינוי הצואה בשבת. יתר על כן, אסור לטרוח בשבת בדבר המיועד לתענוג לבהמה בלבד ורק מותר אם הדבר יגרום לה **צער משמעותי**, מה שאין כן בנידון דידן שאין הצואה מפריעה לכלב ועל כל פנים אינה גורמת לו **צער** אלא לכל היותר אולי מסיבה לו מעט **עונג**. האיסור לטרוח בדבר המיועד לתענוג בלבד מבואר בשו"ע, או"ח שה, ח. שם נפסק שמותר ליתן מרדעת על החמור מפני הצינה, אבל לא על הסוס ועל בעלי חיים אחרים, זאת משום שלדעתו יש גם להם צער צינה והחימום מועיל להם - (ראה משנ"ב שם). וכן מבואר בשו"ע (שם) ובמשנ"ב (שם, לג), שאסור להסיר מרדעת בשבת מבעלי חיים אפילו אם הבהמה התחממה כבר מבעוד יום מהמשא שנשאה, כיוון שאין לה צער אם לא יסירו מעל גופה. עוד מבואר במשנ"ב (שם ס"ק לה), שאסור להניח אוכל על חמור או על סוס מכיוון שמחמם את הבהמה **מעט** והוי טירחא שלא לצורך (אמנם לדעת האליהו רבא מותר להניח אוכף על חמור אבל מהגר"א משמע שמסכים עם השו"ע לאיסור - ראה ביה"ל סימן שה, ד"ה ואוכף). וכן מבואר בשו"ע, או"ח שה, ט(ובמשנ"ב שם, לו, שאע"פ שיש לחמור עונג בהסרת אוכף מעליו, מכל מקום, מכיוון שאין לו צער אם לא יסירו, אסור להסירו בידיים, אלא בהתרת החבל עד שנופל מאליו. וכן מבואר בשו"ע (שה, י) ובמשנ"ב (ס"ק לז) שכל דבר שאינו אלא לתענוג לבעלי חיים, הוא טירחא שלא לצורך ואסור. לכן אסור לתלות לחמור טרסקל בצווארו כדי שיאכל ממנו, אבל לעגל וסייח שצווארם קטן ו**מצטערים** לאכול ע"ג הקרקע, מותר. כן מבואר בשו"ע, או"ח שלב, ב ובמשנ"ב שם, ב-ד, שאסור להסיר גלדי פצע מבהמה ואסור לסוך מכתה בשמן **בגמר** המכה משום שכבר נתרפאה המכה וזהו רק לעונג לבהמה. אבל בתחילת המכה שיש

להדיח⁷⁷ או לטאטא את הרצפה, אלא יעשו זאת לפני שבת.
לא נוקה התא, והמצב התברואתי בו פוגע משמעותית
בבריאות הכלב - מותר לפנות את הצואה באמצעות יעה⁷⁸
ולהדיח נקודתית את המקום המלוכלך⁷⁹.

כב. מותר לפנות צואה משבילי המחנה⁸⁰.

כג. מותר לקשור רצועה לכלב מבלי להישען על הכלב בזמן
הקשירה⁸¹.

כד. מותר לקשור כלב לעץ, ובתנאי שהקשר לא יהיה מרוחק
מהקרקע 24 ס"מ או יותר⁸².

כה. מותר ללטף כלב בשבת⁸³.

כו. מותר לפנות את צואת הכלב מהקרקע (במקום המוקף
בעירוב⁸⁴), אך כשהכלב עשה את צרכיו על דשא שעשביו
ארוכים, יש להימנע מכך⁸⁵.

לה צער – מותר. לאור הני"ל מכיוון שהכלובים אינם מקומות שהחייילים נמצאים בהם זמן
רב וגם כשהם נמצאים שם זהו לצורך הכלבים ולא לצורכם, ובנוסף לכך החשש לכלוכם
של החייילים מצואת הכלבים כמעט ולא קיים – אין היתר לניקוי הצואה בשבת בכלביות.

⁷⁷ בשו"ע, או"ח שלו, ג מבואר, שאסור להדיח הרצפה במים משום השוויית גומות. ואף
לאלו שסוברים שכיבוד (טאטוא) הבית מותר, כאן שהוא מדיח לשם יפוי הקרקע חוששים
יותר להשוויית גומות מאשר בטאטוא – ראה משנ"ב שם, יז. ומה שבכיבוד לא גזרו לשיטה
המתירה כיבוד, זהו משום שטאטוא נחוץ יותר מהדחה – ראה משנ"ב שם. וכל זה בהדחת
הרצפה ע"י מים בלבד, אבל ע"י סמרטוט יש בזה משום כיבוס ועוד איסורים ואסור מן
התורה – משנ"ב (שם).

⁷⁸ ניקוי הצואה באמצעות יעה נחשב לטלטול מן הצד לצורך מקומו שמותר לצורך גדול –
עין בביאור הלכה סימן שלו ד"ה "ויש מחמירין" – וגם לאיסור מוקצה אין לחוש".

⁷⁹ שש"כ כג, ו – ז.

⁸⁰ שש"כ כו, כ.

⁸¹ שו"ע, או"ח שה, ה. קיים חשש שיטלטל את הכלב ע"י שנישען עליו ונמצא מטלטל
ומשתמש במוקצה.

⁸² שו"ע, או"ח רעז, ד.

⁸³ אין זה נחשב לטלטול (עפ"י ביה"ל שב, יא ד"ה), ובכמה מקומות מצינו היתרים באחיזה
חלקית (ראה שו"ע, או"ח שלב, א).

⁸⁴ שו"ע הרב שח, עג. ראה גם בית יוסף, או"ח לו ד"ה 'ומה שכתב'.

⁸⁵ שו"ע, או"ח שלו, ג. משנ"ב שם, כד. ביה"ל, שם ד"ה 'ומותר'.

כז. האכלת הכלבים מותרת כרגיל⁸⁶, אך יש להקפיד שלא לשפוך שאריות מים ישירות על גבי צמחייה⁸⁷.

כח. כשם שאסרה התורה על האדם להוציא חפץ מרשות לרשות או להעבירו ארבע אמות מחוץ לעירוב כך אסרה עליו לגרום לבהמתו לעשות זאת⁸⁸.

לכן אסור להוציא את הכלב מחוץ למחנה שלא לצורך מבצעי כשהוא נושא על גופו כל דבר (כולל זמם⁸⁹) למעט קולר ורצועה, ומותר לאדם להחזיק בקצה הרצועה ובתנאי שאינה נגררת על הקרקע⁹⁰.

נמצא הכלב מחוץ לעירוב ונושא על גופו ציוד - אסור לקרוא או לסמן לו להתקדם אם אין בכך צורך ממשי⁹¹.

ובכל מקרה מוטב שהכלב ישא ציוד ולא בעליו⁹², כי מלאכת בהמתו אינה מל"ט מלאכות שבת.

כט. דין הכלב כדין אמצעי לחימה וביטחון אחרים, שמחללים שבת כדי לשמור עליהם, ולכן כלב שחלה או נפצע, מותר לטלטלו בידיים למקום הרצוי גם מחוץ לעירוב.

ל. מותר לחלל שבת לצורך תפיסת והבאת כלב שברח מחשש שמא יתקוף אדם.

⁸⁶ שו"ע, או"ח שכד, יא. שח, כז.

⁸⁷ שו"ע, או"ח שלו, ג.

⁸⁸ שו"ע, או"ח רסו, ב. שה, טז. משנ"ב שה, נא. רסו, ז.

⁸⁹ שמירה מפני קור או צער, וכן שמירה שהכלב לא יברח ויאבד, נחשב כמלבושי לכלב ומותר להניח לכלב לצאת בו. אבל אין בכלל זה שמירה ששומרים את הכלב שלא יזיק כגון הזמם שנותנים על פיו שלא ינשך בני אדם, שהוא בכלל משא ואסור להניח לכלב לצאת בו (עפ"י שש"כ כז, ז, כ).

⁹⁰ שו"ע, או"ח שה, יא, מפני שביתת בהמתו. אמנם במשנ"ב הביא מחלוקת לגבי כרמלית, אך שלא לצורך מבצעי אין להקל.

⁹¹ עפ"י משנ"ב רסו, י.

⁹² כי באופן זה יש איסור ודאי של הוצאה, בעוד שע"י כלב נחלקו הפוסקים אם יש איסור הוצאה.

לא. כלב שאינו עתיד לחזור לשירות מבצעי - אין מחללים עליו שבת, אולם מותר לחלצו או לשאתו בידיים כדי להקל על סבלו.⁹³

אולם אם נמצא מחוץ לעירוב, אין היתר לעשות זאת אלא ע"י ששניים ישאוהו יחד⁹⁴ או שאחד ימסור לחברו, כדי שלא יעבירו בעצמו יותר מארבע אמות⁹⁵.

לב. מת הכלב ביחידה אין לפנותו⁹⁶, אלא במקרים שהוא מהווה מפגע תברואתי מידי⁹⁷.

ניקוי הגוף והבגדים

לג. במרבית המוצבים מותקנת מערכת 'טרמויאלי' לאספקת מים חמים.

במערכת זו גורמת צריכת המים החמים להבערת אש ולבישול המים, ולכן אסור לפתוח ברז מים חמים. פתח בטעות את הברז, ואין שם גוי שיסגור – לא יסגור בעצמו⁹⁸.

גם במערכות חימום אחרות קיים חשש לבישול המים הנכנסים למערכת במקום המים שנצרכו, ולכן אין לפתוח

⁹³ כדעת האליהו רבה שמותר לטלטל מוקצה בידיים משום צער בע"ח; אך לדעת המג"א, שה, יא, אוסר הרמב"ם להעלות בהמה שנפלה לאמת המים בידיים אלא רק ע"י שמניח תחתיה כרים וכסתות והיא עולה מאיליה.

⁹⁴ באופן זה נחשבת ההוצאה לשבות אף ברשות הרבים (שבת צב, ב), ואילו בכרמלית היא נחשבת לשבות דשבות, והתירו זאת חז"ל למנוע הפסד ממון כמבואר בשו"ע, או"ח שז, ה.

⁹⁵ שו"ע, או"ח שמט, ה.

⁹⁶ ואע"פ ששנינו במשנה בשבת קנו עמוד ב שמחתכין את הנבילה לפני הכלבים מ"מ כיוון שביחידת עוקץ לעולם לא מאכילים את הכלבים בנבילות, לכן נבילת הכלב נחשבת למוקצה מחמת גופו.

⁹⁷ שו"ע שח, יח אמנם כשקיים חשש נזק לרבים בטל איסור מוקצה ומותר לטלטלו להדיא, אך יתכן שנבלתו תהא מוטלת במקום שהצורך בפניויה ממנו מוטל בספק ולכן כתבנו לפנותה ע"י הנחת חפץ שאינו מוקצה עליה.

⁹⁸ כי אז מקטין את הלהבה ועובר באיסור 'מכבה'.

ברז מים חמים אלא אם ידוע שהמים באים מדוד שמש⁹⁹.
 לד. אסור להתרחץ במים חמים בשבת, אפילו אם חוממו לפני
 שבת¹⁰⁰, אלא כאשר מניעת הרחצה גורמת להרגשת אי
 נוחות משמעותית¹⁰¹.
 לה. הרטבת בגד או שרוך במים אסורה משום כיבוס, אפילו
 ללא כוונה לנקותם¹⁰², אבל מותר ללכת בגשם או להיכנס
 לשלולית¹⁰³, וכן מותר להרטיב בדרך לכלוך - לנגב ידיים
 במגבת¹⁰⁴ או להניח סמרטוט על מים שנשפכו¹⁰⁵.
 לו. בגד שנרטב - אסור לסוחטו או לנערו בחוזקה¹⁰⁶, אולם
 מותר לנערו קלות או להחליקו ביד, שלא יישארו עליו
 טיפות מים¹⁰⁷.
 לז. אסור ללבוש בגד רטוב וגם אין לקחת אותו בידיים, שמא
 ישכח ששבת היום ויבוא לסוחטו¹⁰⁸; למעט במקרים
 הבאים:

1. הבגד עדיין על גופו¹⁰⁹.
2. אין בגד להחלפה¹¹⁰.
3. מעיל גשם או כל פריט לבוש שלא מקפידים
 לייבשו¹¹¹.

⁹⁹ שו"ת יביע אומר ד, לד.

¹⁰⁰ שו"ע, או"ח שכו, א. משני"ב שם, ה.

¹⁰¹ עפ"י ביה"ל שכו, א ד"ה 'במים'.

¹⁰² שו"ע, או"ח שב, ט

¹⁰³ שו"ע, או"ח תריג, ה, ת.

¹⁰⁴ רמ"א, או"ח שב, י.

¹⁰⁵ משני"ב שב, ס.

¹⁰⁶ משני"ב שב, ד לט.

¹⁰⁷ פמ"ג (אשל אברהם שב, ב). בעין משפט מדיק זאת מדברי רמ"א, או"ח שב, ב.

¹⁰⁸ רמ"א, או"ח שא, מו.

¹⁰⁹ שו"ע שא, מה.

¹¹⁰ משני"ב שא, קסב.

¹¹¹ רמ"א שא.

לח. אסור לתלות בגד רטוב על חבלי כביסה, אך מותר לתלותו על קולב או להניחו על כיסא שלא בסמוך להסקה או לתנור¹¹².

לט. התלכלכו הבגדים - אסור לנקותם במים או לשפשף את חלקי הבגד זה בזה, אך מותר לחבוט ביד כדי להסיר אבק או עפר¹¹³ וכן להסיר קוצים וענפים שהסתבכו בבגד ולגרד בוץ¹¹⁴.

מ. מותר להסיר בוץ לח מהנעליים באמצעות זרם מים¹¹⁵ או לנקותו בנייר טואלט¹¹⁶. התקשה הבוץ - יש לחכך את הנעל בקיר, בסלע או בחפץ קשה שאינו חד¹¹⁷, אך לא באדמה או בדשא¹¹⁸.

¹¹² שוי"ע, או"ח שא, מה. ששי"כ טו, יג.

¹¹³ שוי"ע, או"ח שב, א. משני"ב שם, ה.

¹¹⁴ שוי"ע, או"ח שב, ז.

¹¹⁵ שוי"ע, או"ח שב, ט. ששי"כ טו, לט.

¹¹⁶ שו"ת ציץ אליעזר ח, טו. שו"ת יבי"א ד, כז, ו. ששי"כ טו, לט. ראה רמ"א, או"ח שב, ו.

¹¹⁷ שוי"ע, או"ח שב, ח. משני"ב שם, לז.

¹¹⁸ שוי"ע, או"ח שב, ו. אמנם הרמ"א שם מתיר אך המ"ב הביא עוד פוסקים הכותבים להחמיר.

הגעה לפעילות מבצעית וחזרה ממנה

א. כלבנים הנוטלים חלק בפעילות מבצעית בשבת או סמוך למוצ"ש – אינם חייבים להגיע למקום הפעילות לפני שבת¹¹⁹.

נהיגה לצורך מבצעי

ב. סיבוב המפתח לשם התנעת הרכב יתבצע תוך החזקת המפתח ב'שינוי' - בין האצבע והאמה¹²⁰.

ג. לאחר ההתנעה¹²¹ יופעלו - בשינוי - הפנסים ושאר המערכות החשמליות, לצורכי המשימה בלבד¹²².

החלפה לאור גבוה/נמוך תתבצע בשינוי¹²³.

ד. אם קיים חשש סכנה ליושבים ברכב מריבוי החום, מותר לפתוח חלונות חשמליים בשבת עצמה¹²⁴, ויש לעשות זאת בשינוי (לחיצה על המתג בגב האצבע או בחפץ שאינו מוקצה).

¹¹⁹ משיב מלחמה ב, קי ושש"כ פ"מ, הערה סד בשם הגרש"ז אויערבך..

¹²⁰ כדעת רמ"א, או"ח שכח, יב, שמלאכות דאורייתא שאין בעשייתן שיהוי ודחוי - יש לבצען בשינוי.

¹²¹ עם סיבוב המתנע נפסק זרם החשמל ומתחדש לאחר ההתנעה, ולכן הפעלת המכשירים הללו לפני התנעת הרכב גורמת לחילול שבת כפול.

¹²² אבל אין להדליק אורות ביום כשהראות טובה או לבצע נהלים אחרים, שאין בהם הכרח בנסיעה זו.

¹²³ שינוי באורות הדרך כרוך בכיבוי נורות להט ובהדלקת אחרות.

¹²⁴ נשמת שבת ה, רסח.

ככלל אין להדליק מיזוג אוויר¹²⁵. במידה ואסור לפתוח חלונות מסיבות ביטחוניות ומזג האוויר אינו מאפשר נסיעה ללא הפעלת מזגן, מותר גם להדליק את מיזוג האוויר ויעשה זאת לפני התנעת הרכב, ואם לא הדליק – ידליק במהלך הנסיעה בשינוי.

מותר להפעיל את החימום, ובתנאי שיעשו זאת לפני התנעת הרכב¹²⁶.

ה. הנהג רשאי לנסוע ככל הנדרש למשימתו, תוך זהירות יתרה שלא להסיע את הרכב מעבר לחיוני ביותר¹²⁷.

כך למשל אסור להתקדם עם הרכב בתוך המוצב כדי להתקרב לחדר האוכל או החמ"ל, כאשר ניתן להחנותו בכניסה למוצב או אף מחוץ לשער (אם נעצרים לדקות ספורות)¹²⁸.

אין להסיע את הרכב לאפסנאות כדי לקחת ציוד אע"פ שנצרך למשימה, אם ניתן לעשות זאת רגלית.

¹²⁵ הדלקת המיזוג מעלה את מספר הסל"ד וכך נוספות הבערות רבות מדי דקה.

¹²⁶ פתיחת החימום מאפשרת למי הקירור של המנוע לזרום דרך מקרן תא הנוסעים וכך לחמם אותו. הבעיה היא במים שנותרו במקרן מהפעם הקודמת, ועם הזרמת מי הקירור הם חוזרים ומתחממים; ואמנם לדעת רמ"א ש"ח, טו אין איסור תורה להרתיע פעם נוספת מים שרתחו והצטננו (יש דעות בזה - עיין בשש"כ א, הע' כג), אך השו"ע שם אוסר, ולכן יש לפתוח את החימום לפני ההתנעה, ואז זה לכל היותר יריבוי בשיעורין'.

¹²⁷ עיקרון מרכזי בהגדרת גבול הנסיעה בשבת הוא 'לא ניתנה תורה למלאכי השרת', והיינו שלא ניתן להגדיר גבול מוגדר לנסיעה, ממילא יש להתירה ללא הגדרה מדויקת למעט במקרים בהם מוגדרת המשך הנסיעה כנסיעה חדשה (דוגמא לכך ראה בשו"ת בית שלמה, יו"ד יב שכתב שמותר למוהל לחתוך בערלה כרצונו אף מעבר למינימום כי לא הכריחה התורה מוהל בשבת לדקדק באורך החיתוך כאשר באופן עקרוני מותרת המילה בשבת). לכן אם הרכב עצר במרחק המאפשר הליכה רגלית - אין היתר להוסיף בנסיעה (כעין זה שמענו מהגר"ד ליאור והגר"א וייס שליט"א וראה הלכה כסדרה ב, עמ' פרטים נוספים בזה 175).

¹²⁸ אע"פ שגורמים לחיילים להוציא ולטלטל מחוץ לעירוב, מכל מקום חמורה הנהיגה ברכב, שאיסורה מן התורה, מן הטלטול בכרמלית שאיסורו מדברי סופרים.

צירוף נוסעים ומטען

ו. אסור מן התורה להתייחד איש ואישה במקום סתר, שמא יבואו לידי עברה.

בדרך כלל צירי תנועה אינם נחשבים למקום סתר, ולכן מותר לנהג להסיע למחסום חיילת אחת או יותר¹²⁹.

אולם אין לנסוע (גם בימות החול) בשעות הלילה המאוחרות בדרכים מבודדות¹³⁰ גם כשיש ברכב שני חיילים¹³¹, אלא בנסיעה לצורך מבצעי מידי¹³².

ז. אסור להסיע ברכב חפצים אישיים של חיילים שאינם מצטרפים לנסיעה¹³³, אבל חפצים אישיים של חיילים המשתתפים בנסיעה - מותר¹³⁴.

לאחר הנסיעה

ח. כיבוי המנוע ייעשה בשינוי.

¹²⁹ עפ"י שו"ת מנחת שלמה א, צא. שו"ת משנה הלכות ו, רכז. מנחת שלמה א, צא. שו"ת קשרי מלחמה ד, מא.

¹³⁰ איסור זה חל גם על הנהג למרות היותו טרוד בנסיעה (נשמת אברהם ג, אבן העזר כב, א).

¹³¹ רמ"א אבן העזר סימן כב סעיף ה מתיר בשניים כשרים, וכיום שגדר אדם כשר 'התערערי יש לדון בכל מקרה לגופו אם אין בנסיעה מצב של ייחוד.

¹³² שו"ת ציץ אליעזר חלק ו סימן מ פרק א שכתב לגבי יולדת בדרכה לבית החולים הנמצאת עם נהג לבד, שבמקום סכנה לא אמרינן ייהרג ולא יעבור.

¹³³ כי מוציא מחוץ לתחום שבת של בעליהם (עפ"י שו"ע, או"ח שצז, ז).

¹³⁴ מאחר ובעליהם מותרים לצאת מן התחום לצורך פיקוח נפש ומקבלים תחום חדש בנקודה אליה הגיעו - נחשב התחום החדש גם ביחס לחפציהם (שש"כ מ, סה והע' קלו ו).

ואע"פ שמשקל הציוד האישי מכביד מעט על כלי הרכב וגורם שהנהג לא יגיע למהירות הרצויה אלא אם כן ילחץ עוד על הדוושה ויזרים יותר דלק (משמעות הדבר - הבערת כמות גדולה יותר של תערובת דלק בכל פעימה של המנוע), מכל מקום התיר זאת בשש"כ פרק מ, הע' קנה, כי אין הגדלת בערה מוגדרת 'ריבוי בשיעורין', כפי שכתב לעיל בפרק לב, הע' צ, שמלאכות שאין להן שיעור מינימאלי (כמו 'שוחט' ו'מבעיר') - מותר לעשותן במקום פיקוח נפש גם בחפץ גדול מהנדרש.

ט. הפעלת בלם-יד תיעשה **לאחר** סיבוב המפתח¹³⁵.

י. לאחר ביצוע המשימה, מותר לחזור ליחידה לצורך כוננות ביחידה, או אם הרכב נחוץ למשימה חלופית במהלך השבת וכיוצא בזה.

יא. הרכב יוחזר בגמר המשימה לחניית כלי הרכב הקבועה (אם ברחבת החניה ישנם מספר מקומות חניה יחנו במקום הקרוב ביותר לנקודת הכניסה של הרכב לבסיס)¹³⁶.

¹³⁵ למנוע הדלקת נורת הבלם.

¹³⁶ ולא יושאר בש"ג המוצב/המחנה למניעת פגיעה בסדרי הכוננות.

מצוות השבת

הכנות לשבת

מא. מצווה על כל אחד ליטול חלק כלשהו בהכנות לסעודות שבת או עונג שבת, אף אם יש מי שיעשה זאת עבורו¹³⁷, ולכן חייל שלא בתפקיד ישתדל להשתתף בהכנות לשבת.

מב. לקראת שבת מתרחצים במים חמים¹³⁸, מחליפים את המדים המלוכלכים במכובסים¹³⁹, מצחצחים נעליים¹⁴⁰ ולובשים פריט לבוש המיוחד לשבת כמו כיפה¹⁴¹.

מג. היוצאים בשבת למשמרת העתידה להימשך שעות לאחר צאת השבת – רשאים להניח לפני כניסת השבת צורכי הבדלה, בתיק שיש בו חפצי היתר או בתא הרכב, בכדי שיוכלו לברך עליהם בהבדלה במוצי"ש.

אם לא הניחו את צורכי ההבדלה בתיק הני"ל או בתא הרכב מערב שבת, ייקחו אותם באופן הני"ל בשבת (למעט גפרורים ונר שהם מוקצה)¹⁴² מבלי לומר בפירוש שזה להבדלה¹⁴³.

¹³⁷ שוי"ע, או"ח רנ"א. ביה"ל שם ד"ה יישכים'.

¹³⁸ ולפחות ירחץ פניו, ידיו ורגליו (שוי"ע ורמ"א, או"ח רס, א וביה"ל שם, ד"ה בחמין).

¹³⁹ כפי שדורשת הגמרא, שבת קי"ג, א מן הפסוק 'וכבדתו מעשות דרכיך (ישעיה נח, יג) - 'שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול'. ראה שוי"ע, או"ח רמ"ב, א ומשנ"ב שם, ה.

¹⁴⁰ כך כתב שו"ת יחוה דעת ה', כג לעניין מי שאין לו נעליים מיוחדות לשבת.

¹⁴¹ עפ"י רמ"א, או"ח שא, טז וגם זה בכלל 'כבוד שבת' (ראה הלכה כסדרה ב, עמ' 169, שבתנאים שאין בגדים מיוחדים לשבת, החלפת הכיפה ליכיפת שבת' הוא עיקר מצוות כבוד שבת בלבוש).

¹⁴² שהרי בשעת הדחק מכינים יין מיום טוב לחברו, אם יש שהות לשתות מהיין בו ביום (משנ"ב תרסז, ה ושעה"צ תקג, ב). היתר זה הוא רק כאשר יש אפשרות לשתות מהיין גם בשבת עצמה ולא ניכר שכוונתו להכין. נר אסור לקחת בשבת.

¹⁴³ משנ"ב רצ, ד. שם מבואר שאין לומר בשבת שהוא ישן בשביל לעשות מלאכתו במוצי"ש כי מראה בזה שישן ונח בשביל ימות החול, והוא הדין אם אומר שלוקח יין ובשמים לצורך

מד. מצווה להדליק נרות שבת, ודי בחייל אחד שידליק בחדר האוכל עבור כל החיילים¹⁴⁴.

אם אין חייל זמין בזמן הדלקת הנרות המופיע בלוח, ניתן להקדים את ההדלקה ל'פלג המנחה'¹⁴⁵.

מה. גם מי שאינו מתפלל 'קבלת שבת', מצווה שיוסיף מן החול על הקודש ויאמר כמה דקות לפני שקיעת החמה: 'הריני מקבל עליי קדושת שבת'.

אולם חיילים הנמצאים בפעילות מבצעית, לא יקדימו לקבל עליהם שבת¹⁴⁶, אלא אם בכוונתם לצאת לפעילות מבצעית עם חשכה ורוצים לאכול לפני כן, כי אז יקבלו תחילה שבת (החל מ'פלג המנחה')¹⁴⁷, יקדשו ויסעדו סעודת שבת¹⁴⁸.

מו. ניתן להתפלל ערבית של ליל שבת כבר בפלג המנחה¹⁴⁹, ובתנאי שכבר התפלל מנחה קודם פלג המנחה¹⁵⁰. במקרה זה חובה לקרוא ק"ש פעם נוספת לאחר צאת הכוכבים¹⁵¹.

הבדלה.

¹⁴⁴ כולל אלו שיצאו למשימות, שהרי הם והחייל המדליק סמוכים על שולחן אחד (ראה הלכה כסדרה, כבוד ועונג שבת, עמ' 61).

¹⁴⁵ היות ובדיעבד יצא חובה מפלג המנחה, ושעת הדחק כדיעבד.

¹⁴⁶ שזה בגדר 'מכניס את עצמו לפיקוח נפש', שהרי נאלץ לעשות מלאכה בשבת (הלכה כסדרה 'כבוד ועונג שבת' עמ' 57, וראה שבת ומועד בצה"ל עמ' קו).

¹⁴⁷ עפ"י הגהות פעולת שכיר על 'מעשה רבי' (מובא בשבת ומועד בצה"ל עמ' קא), שהמקדש לפני ערבית חייב לקבל שבת קודם הקידוש, כי אין קידוש לפני קבלת שבת.

¹⁴⁸ משנ"ב רעא, יא ובא"ח (ש"ש בראשית יח). אך כף החיים רעא, כב כתב עפ"י האר"י שאין לקדש לכתחילה לפני שהתפלל. גם במעשה רב אות קיז כתב בשם הגר"א כי רשאי לקדש מבעוד יום רק אם התפלל ערבית, וראה ביה"ל רלה, א ד"ה ואם.

¹⁴⁹ שו"ע, או"ח רסז, ב.

¹⁵⁰ משנ"ב רסז, ג.

¹⁵¹ המתפלל ערבית **ביחידות** לפני השקיעה - לדעת מגן אברהם רצג, ה יתפלל רק עמידה ולא יקרא ק"ש וברכותיה, וכן נרמז בביה"ל רצג, ג ד"ה 'כגון'; ולדעת שו"ע הרב רצג, ב רשאי להתפלל כרגיל, ומכל מקום יחזור ויקרא ק"ש בלילה. למעשה, יחיד המקדים תפילתו רשאי לנהוג כשו"ע הרב (הגר"ד ליאור שליט"א).

ליל שבת

מז. משנכנסה שבת, אסור לאכול או לשתות לפני קידוש¹⁵².
 מח. בהעדר יין - ניתן לקדש בליל שבת על חלה¹⁵³ ובדיעבד על
 מאפה מזונות ובתנאי שאוכל מהמאפה לפחות 216
 סמ"ק¹⁵⁴. בקידוש על חלה מברכים 'המוציא' במקום
 'בורא פרי הגפן'.

מט. אם אין יין ולא מזונות – מותר לאכול במהלך הפעילות
 ללא קידוש¹⁵⁵, אך תחילה יתפללו ערבית¹⁵⁶, שהרי מן
 התורה מקיימים בזה מצוות קידוש, ואם אינם מתפללים -
 יאמרו לפחות: **'ברוך שנתן שבת לעמו ישראל זכר ליציאת
 מצרים'**¹⁵⁷.

יום השבת

נ. את קידוש היום עושים רק על יין או 'חמר מדינה'
 (=משקה משכר המהווה תחליף ליין).
 קפה, תה ובשעת הדחק גם משקה מוגז - יכולים לשמש
 כ'חמר מדינה'¹⁵⁸.

נא. היוצאים לפעילות בבוקר, ורוצים לאכול קודם - אם יש
 זמן יתפללו שחרית אפילו ביחידות, יקדשו ויאכלו¹⁵⁹.

¹⁵² שו"ע, או"ח רעא, ד.

¹⁵³ ויש לקחת סידור אם אינו יודע בעל פה את נוסח הקידוש, אחרת - אסור לשנות ממטבע
 שטבעו חכמים בברכות (משנ"ב סח, א), ואז מוטב לדחות הקידוש אף לבוקר ולאכול
 בינתיים בלא קידוש, כדין 'עוסק במצווה' (הגר"ד ליאור שליט"א).

¹⁵⁴ שש"כ נג, יח. ילקוט יוסף ערב, טז. ראה הלכה כסדרה, כבוד ועונג שבת עמ' 87-88.

¹⁵⁵ שכן החייל 'עוסק במצווה' ופטור מקידוש (ראה ש"ך יו"ד שמא, ט). לדעת הגר"א נבנצל
 שליט"א אם לא התפלל ערבית יאכל רק לחיזוק כוחו לפעילות, ולדעת הגר"ד ליאור יאכל
 כדרכו.

¹⁵⁶ ראה משנ"ב רפט, י.

¹⁵⁷ ראה ביה"ל רעא, א.

¹⁵⁸ ראה שש"כ נג, יא; יביע אומר ג, יט.

¹⁵⁹ אבל לא ימתינו לתפילת שחרית במניין, כי אז ייאלצו לאכול לפני תפילה, וזה גרוע
 מתפילה ביחידות (ביה"ל פט, ג).

אם אין זמן לתפילה - רשאים לקדש¹⁶⁰ ולאכול ללא תפילה, שלא תיפגע כשירותם עקב הרעב¹⁶¹.
אך אם בכוונתם להתפלל לפני הצהריים - אל יקדשו, אלא יאכלו את המינימום הנדרש לשמירת כשירותם (רצוי לקרוא תחילה קריאת שמע¹⁶²), ורק לאחר התפילה יקדשו ויאכלו סעודת שבת¹⁶³.

נב. מי שלא הספיק להתפלל עד שהגיע זמן מנחה - יתפלל לפי הסדר הבא: מנחה, מוסף ואחר כך - שחרית¹⁶⁴.

מוצאי שבת

נג. מיד עם צאת הכוכבים יש לומר: 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'¹⁶⁵.

נד. חיילים במשמרת הנמשכת שעות רבות לאחר צאת השבת, ואין בידם להבדיל - משהוסיפו בתפילה 'אתה חוננתנו' או שאמרו 'ברוך המבדיל' יכולים בדיעבד לאכול¹⁶⁶.

בספר שש"כ נב, הע' נה מסתפק האם הלכה זו נכונה גם ביחס לתפילת מוסף, ומי שנאלץ לאכול - יתפלל מוסף ביחידות ואל יאכל לפני התפילה, והכריע עפ"י החת"ס, שאם אוכל רק מאכלי חלב ויש מי שיזכירו להתפלל, יאכל לפני מוסף וימתין לתפילה בציבור.
¹⁶⁰ מנחת שבת עז, לה. שו"ת אגרות משה, או"ח ב, כח; אולם ראה שו"ת דברי יציב, או"ח קלא.

¹⁶¹ שש"כ נב, יב.

¹⁶² אם יכול, יקרא את שמע קודם שאוכל (ראה מחנה ישראל ז, ב. ונדחי ישראל ח, א), ומנהג ישראל להקפיד לברך ברכות השחר לפני ששותים.

וסעודה ממש אסור לו לאכול, ואעפ"י שהחייל כעת 'עוסק במצווה' ופטור מתפילה לא בטל ממנו איסור אכילה לפני תפילה כאשר עתיד להתפלל לאחר מכן, ואינו כאונן המופקע לחלוטין מתפילה, ולכן התרנו לאכול רק מינימום הכרחי (הגר"א נבצל שליט"א. ראה בספר טל ברכות סי' ד ובמילואים לקידוש).

והוסיף הגר"א נבצל שליט"א, היות ומותר לחייל לאכול רק את הנדרש, אינו חייב בקידוש אם נדרש לאכול רק מעט.

¹⁶³ ראה ביה"ל פט, ג. ורעא, א ומשנ"ב ערב, כט.

¹⁶⁴ משנ"ב קח, טז.

¹⁶⁵ כדי להוציא את השבת ולמנוע בכך את חילולה במלאכות שונות.

¹⁶⁶ בהסתמך על דעת ערוך השולחן רצו, יד שצידד כדעה הראשונה בשו"ע רצו, ג המתירה לאכול כשאין יין להבדלה; אבל משנ"ב שם, כא החמיר, וכאן הרי מעיקר הדין פטורים מהבדלה כל זמן שעסוקים בפעילות הבט"ש.

כוננות מחוץ ליחידה

א. פעילות המתוכננת לשבת או למוצאי שבת - אין חובה להגיע מהבית ליחידה לפני שבת, ואף מותר לצאת מהיחידה הביתה לפני שבת, אע"פ שיצטרך לנסוע ליחידה בשבת¹⁶⁷.

ב. השוהה בבית - רצוי שיארוז לפני שבת בתיק את חפציו האישיים, ובהם: תעודות, כסף, מכונת גילוח, ושאר החפצים שאסור לטלטל בשבת ויכניס לתוכו גם אוכל ושתייה, וכך ניתן יהיה לטלטל את התיק בשבת¹⁶⁸.

זמינות

ג. לוחם הנדרש להיות זמין במהלך כל שעות היממה, רשאי לשאת עמו טלפון נייד (במקום שיש בו עירוב)¹⁶⁹, ואינו נחשב למוקצה לגביו¹⁷⁰.

¹⁶⁷ שמירת שבת כהלכתה מ, הע' סד בשם הגרשז"א שמצדד להקל אם ע"י זה שהחייל יהיה מנותק כל ליל שבת מביתו יתבטלו הוא ובני ביתו מעונג שבת, ואין לך מניעת ביטול עונג שבת יותר מהימצאות לוחם בביתו בשבת, וכיוון שהלוחם אינו עושה שום מעשה בקום ועשה בערב שבת לגרום לחילול שבת למחר (מאחר והמצב של פיקוח נפש קיים ממילא), הרי זה נחשב כדבר מצווה ואינו חייב לעזוב את ביתו לצבא מערב שבת, ואף מותר לו לצאת לביתו בערב שבת גם אם ייתכן שיצטרך לשוב לצבא בשבת. וראה עוד בנידון דידן בשמירת שבת כהלכתה לב, הע' קד.

יש לציין שבצבא לרוב אין ודאות שפעילות המתוכננת לשבת או למוצאי שבת אכן תתקיים במועד המתוכנן, לאור אילוצים של מזג אוויר, נתוני מודיעין וכדו', ולכן יש להקל גם לדעת שו"ת אגרות משה, או"ח א, קלא המחייב רופא להגיע למשמרתו עוד מערב שבת.

¹⁶⁸ התיק מוגדר 'בסיס לדבר האסור והמותר', ומותר לטלטלו בשבת - ראה בהרחבה שמירת שבת כהלכתה כ, נה.

¹⁶⁹ נשמת אברהם ח"ה עמוד קעה סעיף פג.

¹⁷⁰ עפ"י מ"א (תקכו, יד) שהכלים המשמשים לחפירת הקבר אינם מוקצה ביו"ט שני של גלויות שמא יצטרכו אותם בו ביום; ופירש מחה"ש שם שמטעם זה אסר המג"א טלטול סכין המילה אחר המילה מכיוון שלא צפוי בה שימוש נוסף, ומשמע שכל עוד ייתכן ויצטרכו בשבת להשתמש בסכין היא אינה מוקצה. כעין זה כתב הפמ"ג בסימן תקצו, מ"ז, ב, שמותר לטלטל שופר בר"ה גם אחר התקיעות שמא יצטרך לתקוע לאחרים, וראה שו"ע

ובמקום שאין בו עירוב, מותר לשאת את הטלפון מחוץ לבית אם יוצא לדבר מצווה (כגון תפילה בציבור או שיעור תורה), ובתנאי שיאחז אותו בשינוי, דהיינו באופן שאין רגילים לשאת (כגון בין החולצה לגופייה)¹⁷¹.

במידת הצורך ייקח עמו גם את הנשק ובתנאי שהוא מוצלב עליו והמחסנית במצב 'הכנס'¹⁷², ויוודא שאין בקת הרובה כלי ניקוי ובכיס הרצועה אטמים או כל פריט אחר.

ד. לקראת שבת יש לטעון את הטלפון. לא הספיק להטעין את הטלפון לפני שבת - יחברו למטען לפני שבת, וכשיצטרך לצאת מהבית יגרור את הטלפון עד שיתנתק המטען מהשקע. רק אז מותר יהיה לנתק את הטלפון מהמטען¹⁷³.

הדרך המועדפת להטעין את הטלפון ולנתקו מההטענה במהלך השבת היא לכוון שעון תקע (טיימר) שיפעל בשעות שנמצא ממילא בבית, ואז מותר לחבר/לנתק את הטלפון למטען בזמן שהזרם מופסק.

ה. יש לכוונן לפני שבת את הצלצול לעוצמה הנדרשת להעיר

הרב סימן שלא, י, וש"יכ פ"כ, הע"כ. ¹⁷¹ שולחן שלמה סימן שא, ג, קשרי מלחמה ח"ג, ל, שש"כ מ, ז, הערה כ, שו"ת משנה הלכות ח"ז, נו.

¹⁷² כחידושו של ערוך השולחן שא, נא, שנשק נחשב לתכשיט ביחס לאיש צבא, ומותר לו לצאת בו (ולא אסר השו"ע שא, ז לצאת בכלי זין אלא למי שאינו איש צבא), וראה משיב מלחמה ב, סא ותרומת הגורן צז-צח.

עצם טלטול הנשק מותר (אע"פ שהוא בגדר 'כלי שמלאכתו לאיסור', מאחר והדבר נעשה לצורך השימוש בנשק לכוננות (שבת ומועד בצה"ל עמ' קל ואילך), ויש אומרים שאינו מוקצה כלל ביחס לחייל (ראה שם ומשיב מלחמה ב, עמ' נד סד).

¹⁷³ אין לנתק את הטלפון בידיים, כי מלבד האיסור שבפתיחת מעגל חשמלי, יש פעולות אסורות נוספות הנגרמות כתוצאה מניתוק הטלפון; ומכל מקום מותר לנתק בדרך זו, כדי לאפשר יציאה מהבית, כי לדעת רוב הפוסקים אין איסור תורה גם בניתוק בידיים, והוא זקוק לטלפון לצורך ביטחוני.

אין מניעה לגעת בקצה המטען במהלך הניתוק, אע"פ שהוא עצמו מוקצה, כל זמן שהוא מחובר לטלפון המותר בטלטול.

אותו במהלך השינה. לא מומלץ להפעיל את המענה האוטומטי בטלפון, שמא לא יתעורר מהשינה לאחר 3 או 4 צלצולים¹⁷⁴.

ו. מותר לשנות את מצבו של טלפון סלולארי מ'רוטט' ל'צלצול', אם לא עשה זאת לפני שבת, וקיים חשש שלא ישמע את הצלצול¹⁷⁵. פעולה זו יש לבצע בשינוי (באמצעות גב האצבע).

ז. אסור להעביר את הטלפון בשבת למצב 'רוטט', למרות אי הנעימות שבצלצול הטלפון במקום ציבורי¹⁷⁶.

ח. חייל הנמצא בכוננות הקפצה - מותר לו ולבני משפחתו לענות לכל טלפון שאינו מזוהה, בין קווי ובין סלולארי, שמא מתקשרים כדי להזעיקו ליחידה, אולם את הפעולות החשמליות יש לבצע בשינוי - הרמת השפופרת בשתי ידיים ולחיצה על המקשים בגב האצבע - כל זמן שלא ידוע מי מתקשר¹⁷⁷.

ט. עם גמר כל שיחה יש להחזיר את השפופרת לעריסתה

¹⁷⁴ ש"כ פל"ב, לד, שחייב אדם להכין מבעוד יום, כל דבר שיצטרך לו בשבת לצורך פיקוח נפש, ואסור לו לסמוך על מה שיהא מותר לו לחלל שבת אם לא הכין מבעוד יום. גם אם אין כרגע מצב של פיקוח נפש, אבל עלול להתהוות מצב כזה, [וביחידה זו כך היא המציאות], מן הראוי להכין מבעוד יום כל דבר שאפשר להכינו, כל עוד אין הדבר כרוך בטורח גדול, כדי למנוע את הצורך בחילול שבת שעלול להתהוות בשל פיקוח נפש.

¹⁷⁵ העברת מצב המכשיר "מרוטט" ל"צלצול" בשבת, כרוך במספר פעולות אסורות: הדלקת תאורת לד, כתיבה על צג המכשיר, פתיחת וסגירת מעגלים חשמליים והצלצול עצמו בשעת שינוי מצב המכשיר. גם אם לא נחמיר לשיטת החזון איש שיש לדעתו איסור דאורייתא של בונה בחלק מהפעולות, ברור שלשיטת הבית יצחק יש איסור מוליד מדרבנן, וכן יש איסור בכתיבה על הצג אף שהיא מדרבנן משום שאינה מתקיימת.

¹⁷⁶ לשם "היחלצות" ממצב כזה, יקפיד לישב סמוך לפתח בית הכנסת, או שברגע השמע הצלצול, ילחץ send, יאמר בלחש "רק רגע", יצא וידבר.

¹⁷⁷ ראה פרק א, סעיף ד ולמעשה יש להחמיר במקרה שלפנינו, ולא לעשות את הפעולות כדרכן כל זמן שספק אם יש להן זיקה לפיקוח נפש; וגם אם ודאי הדבר, אין לנקוט בגישה שצורך צבאי דוחה את השבת באופן גורף, אלא יש לבחון את הפגיעה בתפקוד המבצעי בכל מקרה לגופו.

(בטלפון קווי)¹⁷⁸, למעט כאשר החייל כבר יצא לדרכו, ואין עוד צורך ביטחוני בטלפון¹⁷⁹.

הקפצה

נה. מותר להעביר למפקד הצוות או ללוחמים עדכונים טלפוניים על הקפצות הצפויות במהלך השבת, בעיתוי ובתדירות המקובלים בימות החול¹⁸⁰. ככלל, שיחת טלפון עדיפה מהודעת SMS¹⁸¹. לאחר מסירת העדכון, מותר להמשיך ולשוחח בטלפון גם מעבר לצורך המבצעי המייד, ואף לברך ב'שבת שלום'¹⁸².

נו. עם קבלת התרעה על אירוע או פעילות רשאי המפקד לטלפן ליחידה כדי להתעדכן במצב או להנחות על ביצוע פעולות הנדרשות לצורך מוכנות הכוח.

נז. חייל המזעיק את החיילים מביתם ליחידה, יחזיר בגמר השיחה את השפופרת לעריסה, לאפשר קבלת שיחות אחרות¹⁸³.

נח. החייל חייב להשיב לשיחות טלפון מהיחידה, גם לאחר שיצא לדרכו, אפילו אם משער שהשיחה נועדה לוודא קבלת ההודעה.

¹⁷⁸ ככל ספק פיקוח נפש שמחללים עליו את השבת, מאחר ורמת הכוננות ביחידה עלתה וכל שכן כאשר חייליה הוזעקו מביתם, קרוב לוודאי שיתקבלו ביחידה הנחיות מבצעיות לצורך המשך הפעילות.

¹⁷⁹ החזרת השפופרת לעריסה פותחת מעגל חשמלי, ויש בכך איסור. כאן אין הדבר נוגע לפיקוח נפש, ולכן אין היתר להחזירה - ראה ששי"כ לב, מב, שו"ת יביע אומר, או"ח א, יט. בדרך כלל אין לחוש שיתקשרו שנית בטלפון הקוי כדי לבטל את הגעת החייל, או כדי ליידע בנוגע לנקודת איסוף וכדומה, כי אחרי שנוצר הקשר הראשוני עם החייל הוא זמין במכשיר הנייד.

¹⁸⁰ למנוע מצב שחלק מהלוחמים ישתכרו במהלך ליל שבת או שיסעו לטייל הרחק מביתם, ולא יהיו זמינים בשעת הצורך.

¹⁸¹ מאחר ויש בה משום 'כתיבה' בשבת, אע"פ שהכתב אינו מתקיים.

¹⁸² כי אין בדיבור עצמו כל מלאכה.

¹⁸³ ככל ספק פיקוח נפש שמחללים עליו את השבת, מאחר ויתכן שהשיחות הבאות מבצעיות.

נט. כאמור לעיל, מותר לשאת תיק המכיל את כל הציוד האישי החיוני עבור החייל, גם אם יש בו חפצי מוקצה.

לא הוכן התיק מבעוד יום, והוקפץ בשבת - מותר לארוז את החפצים השונים בשבת, ובכללם טלית ותפילין¹⁸⁴. הכנסת מברשת שיניים ומשחה, מכונת גילוח ושאר כל החפצים המוגדרים 'מוקצה' ייעשו תוך אחיזתם בין האצבעות או בין כפות הידיים¹⁸⁵.

ס. אם החייל מתגורר ביישוב שאין בו עירוב או שנקודת האיסוף נמצאת מחוץ לעירוב - אסור לו לקחת דבר מלבד את נשקו האישי ואת תיקו על כל תכולתו¹⁸⁶.

דסקית מותר לשאת כרגיל על הצוואר¹⁸⁷. טלפון סלולארי יש לשאת בתיק או כשהוא מונח בין החולצה לגופייה. תעודות, תחבושת אישית ופנקס שבי יוכנסו לתיק¹⁸⁸.

ביטול הקפצה

סא. בוטלה ההקפצה - יש להודיע על כך בטלפון לכל החיילים, בין לאלו המתארגנים בביתם ובין לאלו שכבר יצאו לדרך¹⁸⁹.

¹⁸⁴ משני"ב שח, כד.

¹⁸⁵ עפ"י מאמר הגרי"י נויבירט במאמרו שפורסם בעלון 'המעין' תשכ"ז בשעת מלחמת ששת הימים; וראה בדומה לכך בשמירת שבת כהלכתה כז, הע' נב.

¹⁸⁶ שמירת שבת כהלכתה מא, לד.

¹⁸⁷ עפ"י רמ"א שד, א בעניין חותם של מתכת.

¹⁸⁸ דעת שלום, או"ח שיא. משנה ברורה 'ביצחק ייקרא' (עם הגהות הגר"א נבנצל שליט"א) כיוון ש'אגד כלי שמיה אגד', כלומר ש'הכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד (רמב"ם, שבת יב, יא), ואם כן כיוון שחל היתר הוצאה על חלק מהכיס או התרמיל חל על כולו, שהרי כולו הוא חפץ אחד; וכעין זה כתב גם שו"ת אגרות משה, או"ח ב, קג (בנוגע ליום טוב) שאין בהוספת סיגריות לחפיסה משום 'ריבוי בשיעורין'.

¹⁸⁹ אע"פ שאין לחלל שבת כדי לחסוך במלאכות הנעשות לצורך פיקוח נפש, שהרי אינן בגדר איסור, אלא חובה ומצווה גדולה; ובכל זאת צריך להתקשר כדי למנוע שחיקה מיותרת של החיילים וגרוע מכך - מצב בו יתרשלו ולא ימהרו לצאת בפעם הבאה, ואין זה פחות מן ההיתר שהתירו ליוצאים להציל לחזור למקומם שלא להכשילם לעתיד לבוא

סב. עם החזרה לשגרה מותר למפקד (או לחייל שהוקפץ ומגיע ברכבו הפרטי) להמשיך את הנהיגה ברכב בכל אחד מהמצבים הבאים:

1. שלא להסתכן מפגיעת רכב חולף או גורמי פח"ע¹⁹⁰.
2. רכב מפקד – לצורך שמירת הציוד שבו (קשר וכדו')¹⁹¹.
3. כשהרכב נמצא כבר בתנועה, ואין צורך בהגברת המהירות¹⁹².

פרטיו של כלל זה יפורטו בסעיפים הבאים.

סג. אם המפקד / לוחם טרם יצא מהעיר יש להסיע את הרכב לחניה במקום בטוח ולכבות את מנועו, ומותר לנעול את הדלת במפתח (לא בשלט¹⁹³) אע"פ שמפעיל בכך את הנעילה החשמלית, ואין צורך להשאירו פתוח ולשמור עליו עד לצאת השבת¹⁹⁴.

סד. יצא הרכב מהעיר באיזור עוין¹⁹⁵ - אין לעצור בשולי הדרך מפני הסכנה¹⁹⁶, אלא להסיע את הרכב ליישוב יהודי סמוך או לתחנת דלק שאינה סמוכה לאזור עוין, ולהישאר עימו עד לצאת השבת.

אם מרחק הנסיעה חזרה לנקודת המוצא קצר או שווה למרחק הנסיעה ליישוב היהודי הסמוך או לתחנת הדלק הקרובה - יחזור לנקודת המוצא.

(הצבא כהלכה לב, ב).

¹⁹⁰ כאמור, חזרתם של היוצאים להציל במקום 'שאין יד ישראל תקיפה' מותרת לדברי הכול (שו"ע, אורח חיים תז, ג).

¹⁹¹ הצבא כהלכה לב, ב.

¹⁹² באופן זה אינו עושה כל מלאכה בהמשך הנהיגה.

¹⁹³ כדי לא להדליק את אורות הרכב.

¹⁹⁴ עפ"י שמירת שבת כהלכתה מא, לח.

¹⁹⁵ כגון סמוך לכפר ערבי.

¹⁹⁶ אע"פ שרוב בני אדם אינם חוששים לעמוד שם לצורך החלפת גלגל או חילוץ רכב תקול, מכל מקום התירו ליוצאים להציל להתרחק ממקום הסכנה, גם אם הדבר אינו פיקוח נפש ממש (שהרי במקום פיקוח נפש בלא"ה מותרים לחזור).

סה. עצר הרכב במקום בטוח, אלא שהשהייה בו עד לצאת השבת כרוכה בטורח רב (כגון שאין להם מזון או מקום ללון שם), מותר להישאר ברכב עד לחזרתו לנקודת המוצא, גם כאשר הנהג מורה לעצמו היתר שלא כדין, או שאינו שומר שבת¹⁹⁷.

סו. עצר הרכב במקום בטוח, אלא שהשהייה בו עד לצאת השבת כרוכה בטורח רב (כגון שאין להם מזון או מקום ללון שם), במידה והנהג עצמו שומר מצוות, יסיע את הרכב למקום ישוב הקרוב ביותר¹⁹⁸.

¹⁹⁷ מאחר ואין איסור תורה בישיבה פסיבית ברכב כבד, בעוד שעצירתו מכשילה את הנהג באיסור מבעיר הנגרם כתוצאה מהדלקת אורות הרכב האחוריים ומההאצה שבתחילת הנסיעה (משיב מלחמה א, כא).

¹⁹⁸ שו"ת אגרות משה, או"ח ד, פ שהתיר חזרת אנשי הצלה למקומם באיסור תורה, שו"ת ציץ אליעזר חלק כא סימן נט שכתב "אם ירצה מי שהוא להסתמך על הוראת הגאון הגר"מ פיינשטיין ז"ל יש לו עמוד הוראה גדול בזה להשען עליו, ואין מזיחין אותו וק"ו שאין מקום למחות בידו על כך". וכן הוא בשו"ת ציץ אליעזר, חלק כב סימן צה. בנוגע לאיסור תחומין, מכיוון שהרכב יצא ממחנה שחל עליו "דין מחנה", לא חל איסור תחומין על יושבי הרכב, אף שהם פחות מעשרה לוחמים על פי המבואר בספר 'משיב מלחמה' ח"א סימן ד לגר"ש גורן. ולדעת הרמב"ם בתשובתו מהד"ב בלאו ב, שח-שי, אין תחומין מן התורה אלא ברשות הרבים דאורייתא, והרי אנו נוהגים לסמוך על דעת רוב הפוסקים שאין לנו רשות הרבים דאורייתא באזור בו ישנם פחות מששים ריבוא - הר"א בנצל אסיא מב-מג עמ' 48, ומכיוון שאיסור תחומין בכרמלית הוא מדרבנן, ואיסורי דרבנן הותרו לחוזרים מן המערכה, יש להקל בחזרת הלוחמים למקום היישוב הקרוב ביותר.